

„Kratt“ – hea Eesti asi

Marina Kesler üllatab koreograafia intensiivsusega, tempokusega – see kannab „Kratti“ lõpuminutiteni.

Rahvusoperi Estonia „Kratt“, helilooja Eduard Tubin, koreograaf-lavastaja Marina Kesler, dirigendid Vello Pähn, Kaspar Mänd ja Lauri Sirp, kostüümikunstnik Gerly Tinn, dekoratsioonikunstnik Madis Nurms, valguskunstnik Karmen Tellisaar, videokunstnik Argo Valdmaa. Tantsivad Jonatan Davidsson, Johathan Hanks, Jevgeni Grib, Eneko Amoros, Deniss Klimjuk, Anatoli Arhangelski, Marika Muiste, Sergei Upkin, Marta Navasardjan jt. Esietendus 18. IX Estonia teatrisaalis.

KRISTIINA GARANCIS

Hea Eesti asi Estonias, Marina Kesleri uuslavastus „Kratt“ on vitriinide, fassaadide, „raha eest saab kõike“ tarbimismaailma tagasihõige, vastupeegeldus. Galopp koos efektse tulevargiga ahnuse ilma huku suunas. Moraliseeriv näpuviibutus, mis manitseb hinge päästmisele, et oleks veel viimane võimalus kuristikust korraks alla kiigata, aga valida siiski tagasitee. Võiks öelda, et kõik väline, materiaalne, katsutav on selles maailmas ihaldusväärne. Väärtuste ja prioriteetide valik on ainus, mis kutsub kiusatusest loobuma. Armastus peretütre ja sulase vahel lunastab pileti ahnuse põrgust.

Kujundus on kui nüüdisajastatud eesti rahvusdisain tehnikamessi metalles boksis. Gerly Tinni tundlikult stiliseeritud etnograafilised kostüümid toovad aga hooga juurte ja eestlase põhiolemuse juurde. Eduard Tubina legendaarne muusikateos tabab rütmikuse ja sümfoonilise baasstruktuuriga hästi praegust ajapulssi. Kõik oma Eesti asi – koreograafia, muusika, visuaal.

Tunda on, et „Krati“ taga on suur pagas toimunud: Tubina enda pidevad muusikalised täiendused, lavastajate tõl-

gendused (Ida Urbel, Rahel Olbrei, Enn Suve, Mai Murdmaa), „Krati“ etendamise ajal aset leidnud sündmused kuni 1944. aasta 9. märtsi Estonia pommitamiseni välja, lisaks ebausku, et see lavastus toob kaasa midagi ehmatavat. Kõik see annab salapära ja sügavust. Balletiajalugu põimunult muusikaajalooga ja Tubina isikliku arengulooga.

Rahutu tantsujoonis peegeldab tänapäevase edumaailma tempot. Marina Kesler üllatab koreograafia intensiivsusega, tempokusega – see kannab „Kratti“ lõpuminutiteni. Tantsupilt on tihe, rütmiliselt närviline. Vahelduvad pildid ettevõtte tööpäevast, kuradi maailmast, krati sünnist, kohvikust, tantsupeost. Laval on närviline aegruum, tulemusi nõudev ärikeskkond, tempokalt vee-detud vaba aeg – maailm, kus hüperaktiivsus on kohustuslik. Kõik peavad andma endast parima ja selle siis ka veel ületama. Edukus ja efektiivsus on manifest.

„Krati“ arhetüüpne lugu on toodud praegusesse ärimaailma. Rikastumisiha varjutab kõik muu ja peremees müüb hinge kuradile. Sünnib kratt, kes ühel hetkel ajab andmise-võtmise seaduse tasakaaluks mehe põrgusse. Taamal kauris noorte armastuse lugu, mis võidab takistused ja saab eluõiguse.

Tantsujoonis on algusest lõpuni pea hingetõmbeta tähelepanu tõmbav, sellega oskuslikult manipuleeriv. Kui vaataja on käes, siis ei lase lavastaja teda enam enda mõtetega uitama minna. Tantsukujundid joonistavad sõlmi, kolmnurki, partnerite kehad paralleelsirgeid. On hetki, kus käed, jalad, pead on sasipuntras kui lõngakera, ja tundub, et enam kiiremaks ja tehnilisemaks minna ei saa, sest muidu laguneksid

tantsijate kehad tükkideks, ometi jätkub kõik meeletu kiirusega. Silm proovib haarata eraldi poose, tõsteid, hüppeid, koreograafilisi kujundeid, kuid siis ühel hetkel väsis, alistub ja laseb plastika voolul end juhtida. Koreograafia toetub muusikale, kuid jätab oma tempokusega vaataja hingeldama. Igatseks vahelduseks, tempereerimiseks ka lüürilisi ja rahulikumaid misanstsene.

Sümfooniline baasstruktuur ka tantsus. Kesleri tõlgenduse ülesehitus toetub Tubina sümfoonilisele vormile, mille puhul sobituvad tantsustseenid täpselt sellesse struktuuri. Misantsseenide eklektilisus, psühholoogiliselt hüplik seotus, karakterite illustratiivsus jätab mulje tervikust, mis tekib eraldi üksuste üsnagi lõdvast seotusest. Vabalt saaks igat tantsunumbrit esitada eraldi *show*liku vormina konteksti teadmata. Nagu oleks laval seriaal, mis ei nõua eelmiste osade mäletamist.

Tantsuliselt mõjus on Tubina kuulus kiire kromaatiline „virmaliste teema“, mis juhib krati liikumisjoonist ja on tajutav ka maksamereliste muusikalises olemuses. Jonathan Hanks kratina on igiliikur, *staccato*likult teravate liigutustega olend, kellel inimkeha, kuid tulevaimu energia. Hanksi esituses on paharet kui tehniline keravälg. Pigem meenutab ta sisalikulaadset salamandrit, keda sisemine põlemine sunnib rahutult rapsima, hüppama, tegutsema. Nagu loodusjõud, mida inimene ei halda. Tuli põletab ja hävitab ja kui sellega ettevaatamatult ümber käia, siis on tulekahju asjade loomulik, universaalne seadusele vastav kulg.

Anatoli Arhangel'ski kurat meenutab filmimaailma Draculat. Ta on plastiline, üleolev, armutu, kuid seejuures lihtsalt

üks arhetüüpne tegelane elutantsus. Tema hoolitseb andmise-võtmise tasakaalu eest ja laseb peremehel endal valida – kas ihade tõmbetuul või kõrgemad väärtused. Arhangel'ski tegelaskuju, mis tüpaažilt sobib mehele väga, ei ole kättemaksuhimuline otsustaja, vaid oma rolli mängiv malenupp. Ta annab võimaluse ja viib täide valija saatuse. Peremees müüb hinge kuradile ja vanakuri võtab selle, mis temale kuulub.

Tasakaalustav hea jääb kahe tegelaskuju kanda. Jevgeni Gribi ja Marika Muiste sulane ja peretütar toovad lavale igipõlise armastusloo. Noorte südamate ebaratsionaalse tõmbe, mis selles loos sulatab ja tühistab iha rikkuse ja edukuse järele. Muiste on väga heas lavavormis: lihtne, veenev naabritüdruk, kellel on seejuures väga tugev tahe ja südamehää. Gribi sulases on mõnusat poisilikku uljust, jõudu ja uut tüüpi meisterlikku kehavaldamist.

Must-valge lugu. „Kratt“ on oma olemuselt lihtne arhetüüpide-tegelaskujude lugu. Must-valge ja moraliseeriv. Saad selle, mille valid. Karma kui põhjuse ja tagajärje seadus, mitte karistus. Valik on enda tehtud. Seega ka vastutus on endal.

Kesler on truu helilooja määratud sümfoonilisele võrestikule ja Estonia endise tantsijana laseb koreograafial panna tantsijate füüsilise võimekuse piire proovile. Ta ei vaimutse, trikitab, vaid toetub tuntud loole ja selle parimal viisil edasiandmisele. Nurmsi ja Tinni abil on visuaal tänapäevaseks efektsed ja loo teenistuses.

Moraal jõuab kohale ja jääb meelde rütmikus, keeruline koreograafia, kirglik muusika. Selginemine toimub hiljem. Nagu tihti eluski. Tegu, tagajärg, mõistmine.

Jonathan Hanks kratina on igiliikur, *staccato*'likult teravate liigutustega olend, kellel inimkeha, kuid tulevaimu energia.

Harri Rospu